

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سر فصل دروس

دوره دکتری حکمت متعالیه

گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی

مصوب ششصد و نود و دومین جلسه شورای برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مورخ ۱۳۸۷/۷/۶

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری حکمت متعالیه

گروه: علوم حوزه ای - دانشگاهی

رشته: حکمت متعالیه

کمیته تخصصی: علوم عقلی

گرایش:

کدرشته:

دوره: دکتری

شورای برنامه ریزی در ششصد و نود و دومین جلسه مورخ ۸۷/۷/۶ بر اساس طرح دوره دوره دکتری حکمت متعالیه که توسط گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی تهیه شده و به تایید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می دارد:

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره دکتری حکمت متعالیه از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و موسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می شوند.

ب: موسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تاسیس می شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می باشند.

ج: موسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۸۷/۷/۶ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا است.

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری حکمت متعالیه در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می شود.

رای صادره ششصد و نود و دومین جلسه شورای برنامه ریزی مورخ ۸۷/۷/۶
در خصوص برنامه آموزشی حکمت متعالیه

- (۱) برنامه آموزشی دوره دکتری حکمت متعالیه که از طرف گروه
پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رای صادره ششصد و نود و دومین جلسه شورای برنامه ریزی مورخ ۸۷/۷/۶ در مورد
برنامه آموزشی دوره دکتری حکمت متعالیه صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

محمد مهدی زاهدی
وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رجبعلی برزوقی
دبیر شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی

فصل اول

مشخصات کلی

۱. مقدمه

فلسفه اسلامی در جریان سیر تاریخی خویش با حکمت متعالیه و فلسفه صدرالمآلهین شیرازی پا به مرحله جدیدی نهاد که آثار و برکات آن هنوز ادامه دارد. ویژگی اصلی حکمت متعالیه نزدیکی هر چه بیشتر عرفان نظری با اندیشه‌ورزی عقلانی و این هر دو با آیات الهی و کلام بلند ائمه معصومین علیهم‌السلام است. درهم تنیدگی عقل و نقل و شهود در حکمت متعالیه آن را از چنان ظرفیتی برخوردار کرده است که می‌تواند منبع غنی و عظیمی برای پاسخگویی به نیازهای هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی حال حاضر و نسل‌های آتی قرار گیرد. بی‌شک تعالی و انسجام فکری اندیشمندانی چون علامه طباطبایی، شهید مطهری، امام خمینی و ده‌ها ستاره درخشان علمی دیگر در روزگار ما مرهون تسلط و توغل در دقایق و لطایف حکمت متعالیه صدرایی بوده است. از این رو طراحی دوره دکتری حکمت متعالیه گامی استوار در جهت ارتقاء دانش فلسفی سطوح عالی دانشگاهی و قدمی بلند در راه تکمیل مبانی نظری اسلام عزیز و نظام مقدس جمهوری اسلامی خواهد بود.

۲. تعریف و اهداف

دوره دکتری «حکمت متعالیه» یکی از دوره‌های آموزشی در عالی‌ترین مقطع نظام آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران است که گرچه در این مکتوب با گرایش اندیشه فلسفی ملاصدرای شیرازی معرفی شده است اما سرفصل‌های دروس به گونه‌ای طراحی شده که با جایگزینی ۸ واحد تخصصی آن می‌توان گرایش‌های گوناگونی را در حوزه حکمت متعالیه رقم زد.

این دوره دکتری تأمین اهداف ذیل را مورد توجه قرار داده است:

الف) تربیت افرادی که در سایه آشنایی جامع با ابعاد حکمت متعالیه صدرایی بتوانند در رفع نیازهای فکری کشور کوشا باشند.

ب) برجسته کردن برخی ابعاد پنهان حکمت متعالیه و پرهیز از تمرکز بر بُعد وجودشناختی فلسفه اسلامی.

ج) نظام‌مند کردن میراث علمی فیلسوفان متأخر جهان اسلام.

۳. شرایط پذیرش ورود به دوره دکتری حکمت متعالیه

الف) داشتن شرایط عمومی ورود به دوره دکتری در نظام آموزش عالی کشور

ب) داشتن دانشنامه کارشناسی ارشد یا سطح ۳ حوزوی در رشته فلسفه یا عرفان اسلامی و یا دیگر رشته‌های مناسب با آن.

ج) قبولی در امتحان اختصاصی ورود به دوره دکتری

د) احراز صلاحیت در آزمون شفاهی

۴. طول دوره و شکل نظام آموزشی

مدت این دوره مطابق مصوبات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۴/۵ سال است و به دو مرحله آموزشی

و پژوهشی تقسیم می‌شود. مرحله آموزشی از زمان پذیرفته شدن در امتحان ورودی آغاز و به امتحان جامع ختم می‌شود. مرحله پژوهشی پس از ترم اول آغاز و با تدوین رساله و دفاع از آن پایان می‌پذیرد.

۵. واحدهای درسی

واحدهای درسی این دوره اعم از آموزشی و پژوهشی ۳۶ واحد است و شامل ۱۰ واحد اصلی و ۸ واحد تخصصی است که در مرحله آموزشی عرضه می‌شود و دارای ۱۸ واحد پایان‌نامه که به مرحله پژوهشی اختصاص دارد. در ضمن ۱۲ واحد پیش‌نیاز در این دوره طراحی شده است که نسبت به تعداد ارائه این واحدها گروه علمی مربوط به حسب صلاحدید و نیاز علمی دانشجویان تصمیم‌گیری می‌کند.

فصل دوم

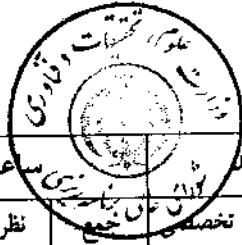

جدول دروس

عناوین واحدها

دوره دکتری حکمت متعالیه با گرایش صدرالمتألهین شیرازی

صفحه	تعداد واحدها				نام درس	ردیف
	ساعات	نظری	عملی	پیش‌نیاز		
۹	-	۳۲	۳۲	۲	عرفان نظری	۱
۱۰	-	۳۲	۳۲	۲	عرفان تطبیقی	۲
۱۱	-	۶۴	۶۴	۴	وجود شناسی در حکمت متعالیه	۳
۱۲	-	۳۲	۳۲	۲	طبیعیات در حکمت متعالیه	۴
۱۳	-	۳۲	۳۲	۲	زبان انگلیسی	۵
۱۴	-	۳۲	۳۲	۲	انسان شناسی در حکمت متعالیه	۶
۱۵	-	۳۲	۳۲	۲	فلسفه اخلاق و حکمت متعالیه	۷
۱۶	-	۳۲	۳۲	۲	معرفت شناسی و حکمت متعالیه	۸
۱۷	-	۳۲	۳۲	۲	فلسفه سیاسی و حکمت متعالیه	۹
۱۸	-	۳۲	۳۲	۲	الهیات طبیعی و حکمت متعالیه	۱۰
۱۹	-	۳۲	۳۲	۲	نواوری‌های فلسفی صدرالمتألهین	۱۱
۲۰	-	۳۲	۳۲	۲	فلسفه صدرالمتألهین (۱)	۱۲
۲۱	-	۳۲	۳۲	۲	فلسفه صدرالمتألهین (۲)	۱۳
۲۲	-	۳۲	۳۲	۲	فلسفه صدرالمتألهین (۳)	۱۴
				۱۸	پایان نامه	۱۵
				۳۶	مجموع واحدهای اصلی و تخصصی	۱۶

فصل سوم

سرفصل دروس

عرفان نظری

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری (پیش‌نیاز)

هدف: آشنایی با آن دسته از مباحث عرفان نظری که در اندیشه فلاسفه حکمت متعالیه به ویژه صدرالمتألهین حضور و تأثیر بیشتری داشته است.

سرفصل‌های دروس

۱. حقیقت وجود و احکام آن
۲. وحدت شخصی وجود
۳. تعینات وجود یا عوالم کلی وجود (مشمول بر مباحث مربوط به اسماء و صفات الهی، اعیان ثابت، مقام احدیت و واحدیت)
۴. نظریه تجلی و قوس صعود و نزول
۵. نفس رحمانی و فیض منبسط
۶. انسان کامل (ولایت، نبوت)

منابع:

۱. فصوص الحکم، محی الدین بن عربی و شروح آن
۲. تمهید القواعد، صائن الدین علی بن محمد الترمذی
۳. مصباح الانس بین المعقول و المشهود، محمد بن حمزه فناری
۴. مقدمه قیصری بر فصوص الحکم
۵. الفتحاح المکیه، ابن عربی

عرفان تطبیقی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری (پیش‌نیاز)

هدف: شناخت وجوه تشابه و افتراق نظام‌های مختلف عرفانی شرقی و غربی

سرفصل‌های دروس

۱. وجوه تشابه نحله‌های عرفانی
۲. مسأله وحدت وجود در مکاتب مختلف عرفانی (ودائتا - رمانوجا) و مقایسه آن با وحدت شخصی وجود در عرفان اسلامی
۳. مقایسه مقام نیروانا در بودیسم و مقام فنا در عرفان اسلامی
۴. مراقبه و شهود در ذن بودیسم و عرفان اسلامی
۵. مطالعه تطبیقی در عرفان سنت مسیحی - یهودی و عرفان اسلامی به لحاظ مباحثی نظیر ماهیت وحی و الهام و تجربه عرفانی - سیر و سلوک عرفانی و منازل و مقامات.
۶. مقایسه بحث تجلی و تشان در عرفان اسلامی با مبحث صدور فیض در مکتب نو افلاطونی
۷. مباحث مربوط به تحول درونی انسان، ساختار ذومراتب واقعیت در مکتب تائوئیسم و عرفان ابن عربی
۸. اسماء الهی در عرفان‌های مختلف
۹. مروری بر جریان‌های معاصر عرفانی (موسوم به عرفان‌های کاذب)

منابع:

۱. آیین هندو و عرفان اسلامی، داریوش شایگان
۲. وحدت وجود به روایت ابن عربی و مایستر اکهارت، قاسم کاکایی
۳. ادیان و مکتبهای فلسفی هند، داریوش شایگان
4. *Mysticism East and West*, Rudolf Otto
5. *Sufism and Taoism*, Toshikiko Izutsu
6. *Mysticism, Christian and Buddhist*, D.T. Suzuki
7. *Hindu and Muslim Mysticism*, R.C. Zaehner
8. *Mysticism, Sacred and Profane*, R.C. Zaehner

وجودشناسی در حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری - پیش‌نیاز

هدف: بررسی تحلیلی و عمیق وجودشناسی فیلسوفان حکمت متعالیه

سرفصل‌های دروس

۱. معنای وجود و اشتراک معنوی آن
۲. حقیقت وجود، تفاوت آن با مفهوم وجود، خصوصیات حقیقت وجود، علت نداشتن حقیقت وجود
۳. اصالت وجود و اعتباریت ماهیت (بررسی قول به اتحاد - تقدم وجود بر ماهیت در خارج و عکس آن در ذهن سیر انصاف ماهیت به برخی صفات وجود)
۴. نسبت وجود و ماهیت
۵. بساطت وجود
۶. تشخیص وجود
۷. تشکیک در وجود و ادله آن
۸. سریان وجود و صرافت آن
۹. مراتب وجود و اقسام آن (مستقل و رابط - رابط و رابطی - اطوار و شؤون حقیقت وجود)
۱۰. نحوه علم ما به وجود (علم شهودی به وجود و علم از طریق استدلال به لوازم و آثار وجود)، حضوری بودن علم به انحاء وجودات.
۱۱. وحدت شخصی وجود و بررسی ادله آن.

منابع:

۱. الاسفار، صدرالمتألهین
۲. المشاعر، صدرالمتألهین
۳. مفاتیح الغیب، صدرالمتألهین
۴. الشواهد الربوبیه، صدرالمتألهین
۵. بدایع الحکم، آقای علی مدرس زنوزی
۶. لمعات الهیه، ملاعبدالله زنوزی
۷. ریحیق مختوم، عبدالله جوادی آملی
۸. نظام حکمت صدرایی، عبدالرسول عبودیت

طبیعیات در حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - پیش‌نیاز

هدف: آشنایی با طبیعیات در حکمت متعالیه و مقایسه آن با طبیعیات حکمت مشاء

سرفصل‌های دروس

۱. معناشناسی مفهوم طبیعت و موضوع طبیعیات در فلسفه اسلامی
۲. آیا طبیعیات در فلسفه مشاء و حکمت متعالیه به واقع علم (science) است یا فلسفه؟
۳. سنخ‌شناسی مباحث موسوم به طبیعیات در آثار صدرالمتهلین
۴. بنیادهای فلسفی طبیعیات فیلسوفان مسلمان
۵. حقیقت جسم در نزد فیلسوفان مسلمان (نظریه اتصال جوهری - اتمیسم و قول به جزء لایتجزی، نظریه هیولی و صورت - نظریه اشراقی)
۶. حکمت متعالیه و نحوه وجود عالم طبیعت
۷. حدوث و قدم عالم جسمانی
۸. تناهی ابعاد عالم جسمانی
۹. مزاج و عناصر اربعه
۱۰. اجرام فلکی

منابع:

۱. الاسفار، صدرالمتهلین، جلد سوم و پنجم
۲. شرح و تعلیقه صدرالمتهلین بر الهیات شفاء، تصحیح نجفقلی حبیبی
۳. الشفاء - ابن سینا، الطبیعیات جلد ۱ - ۳
۴. شرح الاشارات و التنبیها، نصیرالدین طوسی
۵. کلیات فلسفه طبیعی صدرالدین شیرازی، عبدالمحسن مشکوة الدینی
۶. نظر متفکران اسلامی درباره طبیعت، سید حسن مصر
۷. طبیعیات، ارسطو، ترجمه لطفی
۸. شروح السماع الطبیعی، محمدبن یحیی ابن باجه

زبان انگلیسی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - پیش‌نیاز

هدف: آشنایی با موضوعات و مدخل‌های مرتبط با حکمت متعالیه که به عنوان مدخل مستقل در دایرةالمعارف‌های پل ادواردز، روتلج و اسلام ذکر شده‌اند.

سرفصل‌های دروس

برگزیده‌ای از موضوعات و مدخل‌های زیر:

۱. مفهوم وجود (The idea of being)
۲. وجود و عدم (Being and nonbeing)
۳. وجود ممکن (Contingent being)
۴. وجود واجب (Necessary being)
۵. هستی‌شناسی (Ontology)
۶. فلسفه اسلامی (Islamic philosophy)
۷. مفهوم فلسفه در اسلام (The Idea of philosophy in Islam)
۸. تصوراتی از خدا (Concepts of God)
۹. فلسفه دین (Philosophy of Religion)
۱۰. مسایل فلسفه دین (Problems of philosophy of Religion)
۱۱. وجود فی‌نفسه (Being in-itself)
۱۲. ادوار فلسفه (The Periods of philosophy)
۱۳. حکمت (hikmat (Wisdom))
۱۴. مابعدالطبیعه (Metaphysics)
۱۵. عقلیات (Scholastic theology)

فلاسفه:

- فارابی (Al-Farabi)
- ابن سینا (Avecinna)
- غزالی (Al-Ghazali)
- ابن رشد (Ibn Rushd)
- سهروردی (Suhrawardi)
- ملاصدرا (Mulla Sadra)

منابع:

1. *The Encyclopedia of Philosophy* by Paul Edwards Editor in chief
2. *The Encyclopedia of Philosophy Supplement* by Donald M. Borchert Editor in chief
3. *The Encyclopedia of Islam*
4. *The Encyclopedia of Philosophy* Rutledge

انسان شناسی در حکمت متعالی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: بررسی دیدگاه فلاسفه حکمت متعالیه در مورد انسان و ابعاد وجودی او

سرفصل‌های دروس

۱. کلیات مبانی انسان‌شناسی صدرایی (نظیر حرکت جوهری - اتحاد و عقل و عاقل و معقول)
۲. تعریف نفس انسانی
۳. جسمانیة الحدوث بودن نفس [کیفیت حدوث نفس، ادله حدوث نفس، نفی قول به قدم نفس انسانی، سبب فاعلی (مفیض) نفس]
۴. تجرد نفس انسانی [نحوه تجرد - انحاء تجرد (مثالی - عقلی - فوق التجرد یا تجرد فوق عقلی) ادله تجرد نفس]
۵. ارتباط نفس و بدن [کیفیت افاضة نفس به بدن - ارتباط اتحادی نفس و بدن ساز و کار تصرف نفس در بدن، تأثیر متقابل نفس و بدن]
۶. مراتب وجود انسانی [مراحل و مراتب سیر صعودی نفس، جامع عوالم سه‌گانه بودن انسان]
۷. سعادت و شقاوت نفس [سعادت عقلانی و جسمانی - تجسم اعمال - جنس بودن انسان با عنایت به ملکات نفسانی - نقش افعال و عقاید در شقاوت و سعادت انسان]
۸. کمال انسان و انسان کامل

منابع:

۱. الاسفار، صدر المتألهین
۲. رساله الانسان، علامه طباطبایی
۳. عیون مسائل نفس، حسن حسن‌زاده آملی
۴. المبدأ و المعاد، صدر المتألهین (فن دوم، مقاله اولی، فصل چهاردهم تا پایان فصل بیست و چهارم)
۵. اتحاد عقل و عاقل و معقول، حسن حسن‌زاده آملی

فلسفه اخلاق و حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - اصلی

هدف: آشنایی با اساسی‌ترین مباحث فلسفه اخلاق
بررسی آراء فیلسوفان حکمت متعالیه در زمینه مسائل فلسفه اخلاق

سرفصل‌های دروس

۱. بررسی پیشینه رویکرد فلسفی فیلسوفان مسلمان به علم اخلاق (اخلاق فلسفی)
۲. تعریف فلسفه اخلاق و نسبت آن با علم اخلاق و تقسیمات کلان فلسفه اخلاق
۳. تحلیل فیلسوفان حکمت متعالیه از عقل عملی و نظری
۴. تحلیل مفهوم خوب و بد (حسن و قبح) در نزد فیلسوفان حکمت متعالیه و فیلسوفان مغرب زمین
۵. کارکرد نظریه اعتباریات در حوزه فلسفه اخلاق (بررسی دیدگاه علامه طباطبایی)
۶. تحلیل فلسفی قضایای اخلاقی مشتمل بر باید و نباید (تحلیل دیدگاه‌های فیلسوفانی نظیر شیخ محمد حسین اصفهانی (کمپانی)، علامه طباطبایی شهید مطهری و استاد مصباح یزدی)
۷. بررسی مکاتب واقع‌گرای اثبات‌ناپذیر در حوزه اخلاق (شهودگرایی ایمانوئل کانت)
۸. بررسی مکاتب واقع‌گرای اثبات‌پذیر در حوزه اخلاق (غایت‌گرایی، سود انگاری)
۹. مکاتب غیر واقع‌گرا (سوبژکتیو) در حوزه اخلاق (نظریه امر الهی - دیدگاه اشاعره - احساس‌گرایی، هدایت‌گرایی)
۱۰. بررسی نسبی‌گرایی اخلاقی

منابع:

۱. مدخل‌های مربوط به فلسفه اخلاق از دو دائرة المعارف فلسفی، پل ادواردز و روتلج
۲. بنیاد مابعد الطبیعه اخلاق، ایمانوئل کانت، ترجمه حمید عنایت
۳. فلسفه کانت، اشتفان کورنر، فصول ۶ و ۷
۴. اصول فلسفه و روش رئالیسم، علامه طباطبایی، جلد ۲ مقاله ادراکات اعتباری
۵. نه‌ایه‌الدرایه، شیخ محمد حسین اصفهانی
۶. شرح منظومه، سبزواری
۷. بنیاد اخلاق، مجتبی مصباح
۸. فلسفه اخلاق، استاد مصباح یزدی
۹. فلسفه اخلاق در قرن حاضر، وارنوک، ترجمه صادق لاریجانی
۱۰. مقاله جاودانگی و اخلاق، استاد مطهری

11. *The Elements of Moral Philosophy*, James Rachels
12. *Encyclopedia of Ethics*, Charlotte Becker
13. *Philosophy: The Quest for Truth*, Louis Pojman

معرفت‌شناسی در حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با اندیشه‌های معرفت‌شناختی صدرالمتألهین و بررسی نقش آنها در حکمت متعالیه و بررسی ارتباط برخی از مباحث حکمت متعالیه با معرفت‌شناختی

سرفصل‌های دروس

۱. نفی شکاکیت در حکمت متعالیه و ارتباط آن با مبانی هستی‌شناختی
۲. تفکیک هستی‌شناسی علم از معرفت‌شناسی
۳. ماهیت علم
۴. اقسام علم (حضوری / حصولی) اقسام علم حضوری و حصولی
۵. اقسام معقولات
۶. مباحث وجود ذهنی و ارتباط آن با مباحث معرفت‌شناسی (مانند مسأله واقع‌نمایی معرفت، تفکیک رئالیسم خام از دیگر انواع رئالیسم و غیره)
۷. چیستی صدق و نفس الامر، ملاک صدق قضایا
۸. واقع‌گرایی (رئالیسم) معرفتی در حکمت متعالیه
۹. ساختار معرفت (مبناگرایی) در حکمت متعالیه
۱۰. ارتباط بحث مجرد علم با مباحث معرفت‌شناسی
۱۱. ارزش معرفت (و ارتباط آن با بحث ملاک قضایا)
۱۲. ارتباط برخی از مباحث حکمت متعالیه (مانند حرکت جوهریه) با مباحث معرفت‌شناسی

منابع:

۱. شرح حکمت متعالیه، آیت الله جوادی آملی، عبدالله، تهران، انتشارات الزهراء
۲. الاسفار، صدرالمتألهین، اسلامیه، بی‌تا
۳. الشواهد الربوبیه، صدرالمتألهین، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۳۶۰ هجری
۴. مفاتیح‌الغیب، صدرالمتألهین، بیروت، مؤسسة التاریخ العربی، ۱۴۱۹ هجری
۵. المیزان فی تفسیر القرآن، طباطبایی، محمدحسین، بیروت، مؤسساً الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۳ هجری
۶. اصول فلسفه و روش رئالیسم، طباطبایی، محمدحسین، (خصوصاً ج ۱ و ۲) تهران، صدرا، ۱۳۶۸
۷. علم حضوری، فنایی اشکوری
۸. صدرالمتألهین شیرازی و حکمت متعالیه، نصر، سیدحسین، ترجمه حسین سوزنجی، تهران، انتشارات سهروردی، ۱۳۸۲

فلسفه سیاسی و حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - اصلی

هدف: شناخت الزامات سیاسی و اجتماعی حکمت متعالیه و روش‌شناسی فلسفه و دانش اجتماعی و سیاسی مبتنی بر آن و تأثیرات این حکمت بر سیاست مدن و تحقیق پیرامون افق‌هایی که حکمت متعالیه نسبت به مطالعات اجتماعی و فلسفه سیاسی معاصر می‌گشاید.

سرفصل‌های دروس

۱. کلیات فلسفه سیاسی اسلامی
۲. روش‌شناسی اندیشه اجتماعی و فلسفه سیاسی حکمت متعالیه با نظر به بنیان‌های معرفتی و وجه انسانی و انسان‌شناختی آن
۳. فلسفه اسلامی و سیاست بازتاب نوآوری‌های حکمت متعالی (حرکت جوهری جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء بودن نفس، حمل حقیقت در رقیقت، اتحاد عاقل و معقول) بر سیاست
۴. لایه‌ها و سطوح عقلانیت و فلسفه اجتماعی و سیاسی صدرایی، وحی، نقل و عقل، شریعت و سیاست
۵. نسبت سعادت و نظام اجتماعی در اندیشه صدرایی، نبوت، حکمت و عدالت، آزادی
۶. حکمت متعالیه - معنویت و سکولاریزم
۷. سعادت - نجات و پلورالیسم سیاسی
۸. فلسفه، سیاسی و اندیشه‌های نوصدرایی علامه طباطبایی، شهید مطهری، آیت الله جوادی و آیت الله مصباح
۹. اوصاف رئیس جامعه از نظر صدرالمتألهین

منابع:

۱. الاسفار، صدرالمتألهین، ج ۳، ۸ و ۹
۲. شواهد الربوبیه، صدرالمتألهین
۳. المبدأ و المعاد، صدرالمتألهین
۴. اشارات و تنبیها، ابن سینا، نمط ۳، ۸ و ۹
۵. شرح اشارات، خواجه نصیرالدین طوسی
۶. اخلاق ناصری، خواجه نصیرالدین طوسی
۷. سیاست مدن و آراء اهل مدینه فاضله، فارابی
۸. جامع السعادات، ملااحمد نراقی
۹. معراج السعاده، ملا مهدی نراقی
۱۰. المیزان، علامه طباطبایی

الهیات طبیعی و حکمت متعالیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - اصلی

هدف: آشنایی با اهم مباحث مطرح در الهیات و الحاد طبیعی و بررسی دستاورد فیلسوفان حکمت متعالیه در

زمینه این مباحث

سرفصل‌های دروس

۱. کلیات درباره الهیات (تعریف، انواع و ...)
۲. مفهوم خدا و صفات او
۳. بررسی تفصیلی نظر معتقدین به الحاد طبیعی در زمینه نارسایی ادله اثبات وجود خدا
۴. ادله اثبات وجود خدا در حکمت متعالیه
۵. الحاد طبیعی و مسأله وجود شرور در عالم
۶. تحلیل فیلسوفان حکمت متعالیه از مسأله شر
۷. علم پیشین الهی و اختیار انسان

منابع:

۱. فلسفه دین (خدا، اختیار و شر)، آلون پلاتیجا، ترجمه محمد سعیدی مهر
۲. براهین اثبات وجود خدا، عبدالله جوادی آملی
۳. الاسفار، جلد ۶، صدر المتألهین
۴. عدل الهی، مرتضی مطهری
۵. براهین اثبات وجود خدا در غرب (ترجمه مدخل‌های مربوطه از دائرة المعارف فلسفی پل ادواردز) ترجمه جمالی نسب و محمدرضایی
۶. خدا در فلسفه، مقالاتی از دائرة المعارف فلسفی پل ادواردز، ترجمه بهاء الدین خرّمشاهی.
۷. نقد برهان ناپذیری وجود خدا، عسکری سلیمانی امیری
۸. مبانی فلسفه دین، دیوید پیلین، ترجمه گروهی از مترجمان
9. *God and Evil*, Nelson pike
10. *The Miracle of Theism*, J. L. Mackie
11. *Philosophy of Religion*, William Rowe and W.J. Wainwright
12. *Philosophy of Religion*, Pojman

نواوری‌های فلسفی صدر المتألهین

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - تخصصی

هدف: بررسی مهم ابتکارات و نوآوری‌های فلسفی صدر المتألهین و نتایج اعتقادی آنها با تأکید بر بررسی تأثیر این مبانی بر تفسیر آیات و روایات

سرفصل‌های دروس

۱. اصالة الوجود
۲. تشکیک در وجود و وحدت شخصی
۳. امکان فقری و ربط علی
۴. بسیط الحقیقة کل الاشیاء
۵. تقریر برهان صدیقین
۶. علم تفصیلی خداوند
۷. حرکت جوهری
۸. تقریر نحوه ربط عالم به خداوند [ربط حادث به قدیم]
۹. اتحاد عقل و عاقل و معقول
۱۰. تجرد علم خیالی
۱۱. جسمانیة الحدوث و دحانیة البقاء
۱۲. تقریر خاص از معاد جسمانی

منابع:

۱. الاسفار، صدر المتألهین
۲. المشاعر، صدر المتألهین
۳. مجموعه رسائل فلسفی، صدر المتألهین (بویزه رساله شواهد الربوبیه)
۴. المظاهر الالهیه، صدر المتألهین
۵. المبدأ والمعاد، صدر المتألهین
۶. العرشیه، صدر المتألهین
۷. شرح الهدایه الاتیریة، صدر المتألهین
۸. مفاتیح الغیب، صدر المتألهین

فلسفه صدر المتألهین (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - تخصصی

هدف: ۱. آشنایی عمیق و تحقیقی با بخش‌های مهمی از اصلی‌ترین کتاب فلسفه صدر المتألهین به شیوه تفسیر و قرائت متن

۲. بررسی یکی از مواضع اصلی اتصال فلسفه اسلامی با سنت عرفان اسلامی

۳. تحلیل و تحقیق در استدلال‌های فلسفی بر وحدت شخصی وجود

سرفصل‌های دروس

۱. حقیقت علیت و معلولیت
۲. عالم تجلی حق تعالی است (وحدت شخصی وجود)
۳. نفی حلول واجب تعالی در ماسوی
۴. اثبات حقیقی بودن کثرات امکانی
۵. کیفیت سریان حقیقت وجود در وجودات متعیّنه
۶. فیض منبسط به عنوان اولین چیزی که از وجود حق نشأت می‌گیرد
۷. کیفیت مرایا و مجالی بودن ممکنات برای حق تعالی
۸. اثبات برهانی بسط الحقیقة بودن واجب الوجود و اشتغال آن بر کلّ الاشیاء

منابع:

۱. الاسفار، جلد ۲ المرحلة السادسة فصول ۲۵ تا ۲۶ (صفحات ۲۸۶ تا ۳۴۷) فصول ۳۳ و ۳۴ (صفحات ۳۵۶ تا

۳۷۲)

فلسفه صدرالمتألهين (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - تخصصی

هدف: ۱. آشنایی عمیق و تحقیقی با بخش‌های مهمی از اسفار صدرالمتألهين به شیوه تفسیر و قرائت متن
۲. تحلیل حقیقت علم و تعقل و نقد آراء فلاسفه مشاء در این باب

سرفصل‌های دروس

۱. تحقیق معنای علم
۲. تحلیل حقیقت تعقل بر اساس اتحاد جوهر عاقل با معقول
۳. تحقیق قول به اینکه تعقل به واسطه اتحاد با عقل فعال است
۴. کیفیت حصول عقل فعال در نفوس بشری
۵. نقش قوه قدسیه در اخذ علوم
۶. علم به علت موجب علم به معلول است

منابع:

- متن صفحات منابعی که ذکر می‌شود لازم است در ساعات درس قرائت و تحلیل شود.
۱. الاسفار، جلد ۳ المرحلة الشعارة فصل ۷ (صفحات ۳۱۲ تا ۳۲۱)، فصل ۹ صفحات ۳۳۵ تا ۳۴۴، فصل ۴ صفحات ۲۹۷ تا ۳۰۰
  ۲. الاسفار، جلد ۹ الباب العاشر فصل ۵ صفحات ۱۴۰ تا ۱۴۴
  ۳. الاسفار، جلد ۳ المرحلة العاشرة فصول ۱۹ و ۲۰ صفحات ۲۸۴ تا ۲۹۵

فلسفه صدرالمতألهین (۳)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری - تخصصی

- هدف: ۱. آشنایی عمیق و تحقیقی با بخش‌های مهمی از اصلی‌ترین کتاب‌های فلسفی صدرالمتألهین به شیوه تفسیر و قرائت متن
۲. آشنایی با تحلیل فلسفی صدرالمتألهین از حقیقت نفس
۳. مروری بر برخی مبانی بنیادین صدرالمتألهین در باب معاد

سرفصل‌های دروس

۱. تحدید نفس
۲. النفس فی وحدتها کل القوی
۳. ابطال قول به تناسخ
۴. تحقیق معاد جسمانی
۵. دفع شبهات منکرین معاد جسمانی

منابع:

۱. الاسفار، جلد ۸ صفحات ۱۱ تا ۱۴
۲. الاسفار، جلد ۸ الباب الخامس الفصل الرابع صفحات ۲۲۱ تا ۲۳۰
۳. الاسفار، جلد ۹ الباب الثامن فصل ۵، صفحات ۵۶ تا ۶۵
۴. الاسفار، جلد ۹ فصل ۱ صفحات ۲ تا ۹
۵. الاسفار، جلد ۹ الباب الحادی عشر فصول ۱ و ۲ و ۳ (صفحات ۱۸۵ تا ۲۲۰)